

**JAVNA AGENCIJA REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO KONKURENCE**

Dunajska cesta 58, 1000 Ljubljana

Raziskava trga svinjskega mesa v povezavi z nedovoljenimi ravnanji v
verigi preskrbe s hrano

Končno poročilo – nezaupna verzija

December 2021

Kazalo vsebine

1. UVOD	3
2. IZHODIŠČA ZA RAZISKAVO	4
3. SPLOŠNO	4
3.1. Statistični podatki o prašičereji	4
3.2. Podatki, ki so bili podlaga za sektorsko raziskavo	5
4. ANALIZA	5
4.1. Dobavitelji - rejci	5
4.2. Kupci/dobavitelji – zadruga in predelovalci	7
4.2.1 Gibanje nabavnih cen in količin prašičev	8
4.3. Kupci – trgovske verige	11
5. NEDOVOLJENA RAVNANJA	14
6. ZAKLJUČEK	15

1. UVOD

Javna agencija Republike Slovenije za varstvo konkurence, Dunajska 58, Ljubljana (v nadaljevanju: Agencija), je na podlagi 12. in 12.i člena Zakona o preprečevanju omejevanja konkurence¹ (v nadaljevanju: ZPOMK-1) ter sedmega odstavka 172. člena Zakona o kmetijstvu² (v nadaljevanju: ZKme-1), sprejela odločitev, da v skladu s 26. členom ZPOMK-1 opravi raziskavo nedovoljenih ravnanj v verigi preskrbe s hrano na področju svinjskega mesa.

Agencija je izvedla predmetno raziskavo, saj je zaznala, da obstajajo okoliščine, ki kažejo na precejšnja neravnovesja v tem delu verige preskrbe s hrano. Na to že nekaj časa opozarja Varuh odnosov v verigi preskrbe s hrano (v nadaljevanju: Varuh), ki je izpostavil, da je stanje na področju govejega in prašičjega mesa skrb vzbujajoče in ogroža delovanje verige preskrbe s hrano³. Nadalje je Varuh opozoril na nedovoljena ravnanja na trgu z govejim in prašičjim mesom⁴, kjer navaja ugotovitve rejcev, da je prišlo do povišanja cen govejega in svinjskega mesa na trgovskih policah, na drugi strani pa so odkupne cene padle. Varuh tudi ocenjuje, da slednje predstavlja sistemski način izvajanja nedovoljenih ravnanj s strani kupcev. Problematika na trgu svinjskega mesa je bila večkrat omenjena tudi v medijih⁵, kjer so bile izpostavljene predvsem težave rejcev prašičev zaradi nizkih odkupnih cen in nesistematičnega odkupa. Po navedbah rejcev so nakupne cene prašičev za zakol določene v skladu z avstrijskimi borznimi cenami⁶, ki sicer veljajo le za viške prašičjega mesa v Avstriji, te cene pa bi naj bile za skoraj polovico nižje od proizvodnih cen.

Agencija je zato preverila poslovne odnose med rejci (dobavitelji) prašičev in kupci v časovnem obdobju od 1. 7. 2020 do 30. 6. 2021, še posebej v povezavi z morebitnimi nedovoljenimi ravnanji glede neprevzemanja dogovorjenih količin izdelkov skladno z dogovorjeno dinamiko odkupa, če ta odstopa od dogovora za več kot 25 odstotkov, ter prekinitvami naročil posameznega blaga ali bistvenega zmanjšanja naročil brez predhodnega pisnega obvestila v roku, določenem v pogodbi, pri čemer rok ne sme biti določen neprimerno.

V zvezi s preverjanjem cen Agencija pojasnjuje, da sam način določanja cen oziroma (pre)nizke cene, ne pomenijo nedovoljenih ravnanj v verigi preskrbe s hrano, čeprav bi takšna ravnanja deležnikov morebiti lahko opredelili v nasprotju z dobrimi poslovnimi običaji. Slednje je Agencija že obširno pojasnila v Raziskavi nedovoljenih ravnanj v verigi preskrbe s hrano na področju pridelave in prodaje svežega sadja in zelenjave⁷ v povezavi z Odločbo Ustavnega sodišča RS, št. U-I-491/18-28 z dne 6. 5. 2021.

¹ Uradni list RS, št. 36/08, 40/09, 26/11, 87/11, 57/12, 39/13 - odl. US, 63/13 - ZS-K, 33/14, 76/15, 23/17

² Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 - ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17, 22/18, 32/19, 49/20 - ZIUZEOP, 54/20, 61/20 - ZIUZEOP-A, 175/20 - ZIUOPDVE, 203/20 - ZIUOPDVE, 15/21 - ZDUOP, 38/21, 86/21 - odl. US, 112/21 - ZIUPGT, 123/21

³ Stanje na področju govejega in prašičjega mesa: <https://www.varuhverigebrane.si/post/stanje-na-podro%C4%8Dju-govejega-in-pra%C5%A1i%C4%8Djega-mesa>, spletna stran Varuha odnosov v verigi preskrbe s hrano, dne 15. 10. 2020

⁴ Nedovoljena ravnanja na področju govejega in prašičjega mesa: <https://www.varuhverigebrane.si/post/nedovoljena-ravnanja-na-podro%C4%8Dju-govejega-in-pra%C5%A1i%C4%8Djega-mesa>, spletna stran Varuha odnosov v verigi preskrbe s hrano, dne 4. 12. 2020

⁵ Prašičerejci se soočajo s težavami v celotni verigi: https://www.pomurec.com/vsebina/60255/Prasicerejci_se_soočajo_s_tezavami_v_celotni_verigi, Pomurec.com, dne 24. 11. 2020; Prašičerejci v drugem valu epidemije še globlje v težavah: <https://krog.sta.si/2835046/prasicerejci-v-drugem-valu-epidemije-se-globlje-v-tezavah>, STA, dne 23. 11. 2020; Branko Virag: "Največji problem v kmetijstvu so nergači": <https://vestnik.si/clanek/aktualno/intervju-branko-virag-najvecji-problem-v-kmetijstvu-so-nergaci-866376>, Vestnik, dne 18. 4. 2021; Temni oblaki tudi nad prašičerejo: <https://vestnik.si/clanek/aktualno/temni-oblaki-tudi-nad-prasicerejo-829073>, Vestnik, dne 26. 11. 2020

⁶ <https://steirerfleisch.at/marktpreise/>

⁷ Raziskava nedovoljenih ravnanj v verigi preskrbe s hrano na področju pridelave in prodaje svežega sadja in zelenjave, junij, 2021: <http://www.varstvo-konkurence.si/fileadmin/varstvo->

2. IZHODIŠČA ZA RAZISKAVO

Agencija je analizirala pogodbeno razmerja deležnikov v verigi preskrbe s hrano na področju svinjskega mesa, in sicer med dobavitelji (rejci prašičev) in njihovimi kupci (zadruga in predelovalci), ki se ukvarjajo z odkupom prašičev in predelavo svinjskega mesa, ter slednjimi kot dobavitelji in kupci svežega mesa in mesnih izdelkov - trgovskimi verigami.

Cilji raziskave so bili:

- preveriti obstoj morebitnih nedovoljenih ravnanj iz tretjega odstavka 61f. člena ZKme-1, še posebej pa glede neizpolnjevanja obveznosti glede pisne oblike pogodbe, sklenitve pogodbe pred dobavo blaga in obveznih sestavin pogodbe iz 61.g člena Zkme-1, neprevzemanja dogovorjenih količin izdelkov skladno z dogovorjeno dinamiko odkupa, če ta odstopa od dogovora za več kot 25 odstotkov, prekinitev naročil posameznega blaga ali bistveno zmanjšanje naročila brez predhodnega pisnega obvestila v roku, določenem v pogodbi, pri čemer rok ne sme biti določen neprimerno;
- glede na navedbe o nizkih odkupnih cenah in količinskih presežkih svinjskega mesa preveriti tudi gibanje cen in količin le-tega.

3. SPLOŠNO

3.1. Statistični podatki o prašičereji

Z rejo prašičev⁸ se je 1. decembra 2020 ukvarjalo približno 21.000 kmetijskih gospodarstev ali približno 1.700 manj kot 1. decembra 2019.

Prvega decembra 2020 so vsa omenjena kmetijska gospodarstva skupaj redila približno 229.000 prašičev, to je približno 4 % ali 11.000 živali manj kot pred enim letom. Začasni podatki kažejo, da se je število prašičev glede na prejšnje leto spet zmanjšalo in da se tako dolgoletno upadanje števila prašičev nadaljuje. Leto 2020 je bilo tako naslednje leto, v katerem se je v Sloveniji redilo najmanj prašičev po letu 1991.

Slovenska prireja mesa prašičev⁹ je v letu 2018 k vrednosti kmetijstva prispevala 3,7 %, k vrednosti živinoreje pa dobrih 8 %. Oba deleža sta se od leta 2000 več kot razpolovila, kar kaže na nazadovanje panoge v primerjavi z drugimi sektorji kmetijstva. Ciklično nihanje števila živali, ki je sicer značilno za prašičerejo, je po izrazitem zmanjšanju v letih 2003 in 2004, v naslednjih letih ponovno nekoliko poraslo (na 575.000) in se po letu 2006 spremenilo v trend zmanjševanja staleža, ki se še vedno ni popolnoma ustavil. Po statističnih podatkih je bilo konec leta 2018 v hlevih približno 259.000 živali. Domača prireja mesa je v letu 2018 znašala 29.500 ton. Poraba prašičjega mesa na prebivalca Slovenije je v zadnjem desetletju okoli petino večja od povprečja v EU in je znašala nekaj manj kot 38 kg na prebivalca. Poraba med leti nekoliko niha. Najvišja je bila v letih 2004-2006, približno 90.000 ton, v letu 2018 pa 78.000 ton. Stopnja samooskrbe se je gibala od 80 % (2000-2004), 70 % (2005-2008), v letu 2009 padla pod 55 % in v letu 2018 znašala 38 %. Poraba prašičjega mesa je pri nas ves čas večja od domače prireje, tako da je Slovenija tradicionalni neto uvoznik. V letu 2018 je skupni obseg zunanje trgovine s prašiči (v ekvivalentu klavnih polovic) znašal 90.200 ton. Slovenija uvaža prašiče predvsem v obliki mesa (leta 2018, 85 % celotnega uvoza), po letu 2004 pa se ves čas povečuje tudi uvoz izdelkov iz prašičjega mesa. Slovenija izvažata predvsem izdelke iz prašičjega mesa (67 % izvoza), izvoz mesa predstavlja 33 %, izvoz živih živali pa je zanemarljiv.

konkurence.si/pageuploads/Raziskave/Raziskava_nedovoljenih_ravnanj_v_verigi_preskrbe_s_hrano_na_podrocju_pridelave_in_prodaje_svezega_sadja_in_zelenjave.pdf

⁸ 1. decembra 2020 smo v Sloveniji redili okoli 229.000 prašičev, kar je najmanj po letu 1991: <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9379>, Statistični urad Republike Slovenije, dne 12. 2. 2021

⁹ <https://www.gov.si teme/prasicereja/>

Slovenski trg prašičjega mesa je pod močnim vplivom evropskega trga, ekonomičnost priraje pa je odvisna predvsem od ravni odkupnih cen in cen krmil, ki imajo največji vpliv na stroške priraje. Tehnološka raven reje je moderna na velikih farmah in velikih tržnih rejah na kmetijah, domača reja prašičev pa ima predvsem značaj samooskrbne reje in kar pomembno vpliva na oskrbo s prašiči v državi, v osnovi pa ekonomskim kriterijem učinkovitosti ne sledi.

V letu 2019¹⁰ je bilo po uradnih podatkih v Sloveniji zaklanih okoli 250.000 prašičev, od tega je bilo uvoženih 86.000 tekačev. Na podlagi teh podatkov, bi moralo biti v skupnem številu zaklanih živali 164.000 v Sloveniji skotenih prašičev. Uradni podatki pa kažejo, da je bilo v letu 2019 v Sloveniji 303.000 doma skotenih pujskov, kar pomeni da pride do razlike okoli 139.000 domačih prašičev. Okoli polovice od teh bi se naj uporabilo za lastno porabo na kmetijah, ostali pa se prodajo na črno in za neevidentiran zakol, zato za njih v uradnih evidencah ni mogoče ugotoviti, kje konča njihovo meso in po kakšni ceni.

3.2. Podatki, ki so bili podlaga za sektorsko raziskavo

Agencija je podatke, ki so se nanašali na obdobje od 1. 7. 2020 do 30. 6. 2021, pridobila od:

- 21 dobaviteljev – rejcev prašičev;
- šestih (6) kupcev/dobaviteljev – zadrug in predelovalcev;
- petih (5) kupcev – trgovskih verig.

Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin je Agenciji¹¹ posredovala podatke o stotih (100) največjih rejcih prašičev v Sloveniji. Agencija je nato zahtevo za posredovanje podatkov naslovila na 24 rejcev prašičev glede na njihovo regionalno zastopanost in velikost.

Na podlagi teh podatkov je Agencija naslednjo zahtevo za posredovanje podatkov naslovila na pet (5) predelovalcev svinjskega mesa, dve (2) zadrugi in pet (5) trgovskih verig. Predelovalci in zadruge v verigi preskrbe s hrano nastopajo hkrati kot kupci in dobavitelji.

Zahtevana dokumentacija in podatki so se nanašali na pisne pogodbe in anekse ter morebitne splošne pogoje poslovanja s petimi (5) kupci, s katerimi so podjetja v zadevnem obdobju ustvarila največ prometa v zvezi s prodajo prašičev. Agencija je zahtevala tudi podatke o nakupnih in prodajnih količinah, ter cenah za sveže/postrežno stegno, pleče, hrbet, vrat, rebra in potrebušino, iz prašičev vzrejenih v Sloveniji, ter prašičev vzrejenih izven Slovenije. Prejemniki zahteve so morali Agenciji predstaviti tudi svoje poslovanje v smislu pogajanja glede pogojev odkupa oziroma določanja pogojev poslovanja, določanja cenikov in količin, ter pojasniti, ali so v predmetnem obdobju opazili kakršnekoli motnje ali odstopanja v verigi preskrbe s hrano na področju svinjskega mesa.

4. ANALIZA

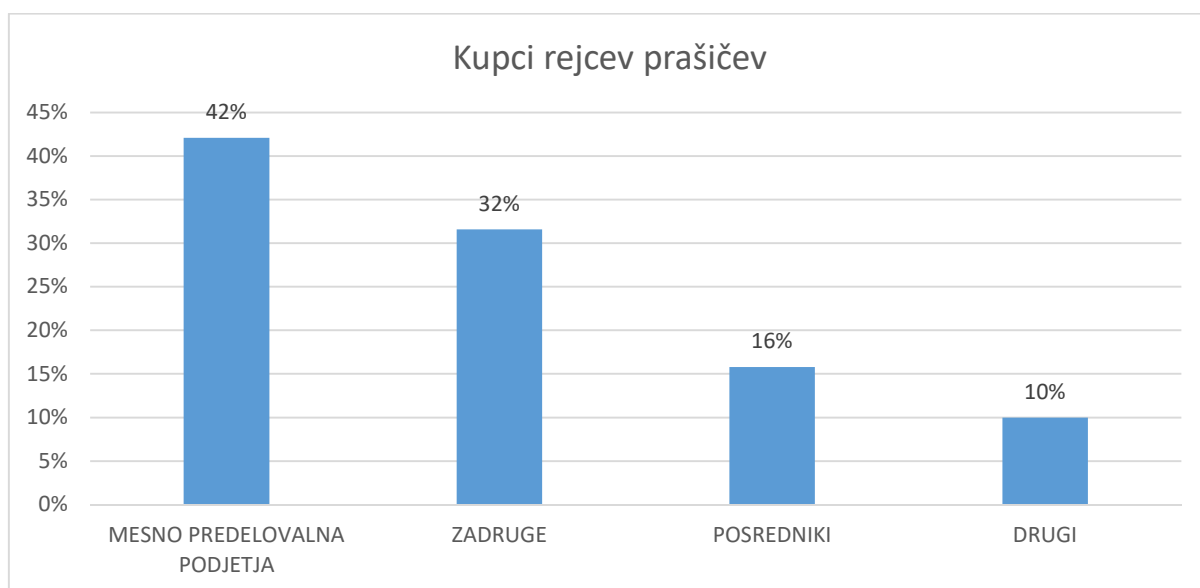
4.1. Dobavitelji - rejci

Pridobljeni podatki so pokazali, da so največji kupci prašičev za zakol mesno-predelovalna podjetja, in sicer pri 42 % rejcih, sledijo zadruge z 32 % in posredniki z 16 % (Graf 1).

¹⁰ Kam je izginilo 139 tisoč prašičev?: <https://vestnik.si/clanek/aktualno/kam-je-izginilo-139-tisoc-prasicev-862708>, Vestnik, dne 6. 4. 2021.

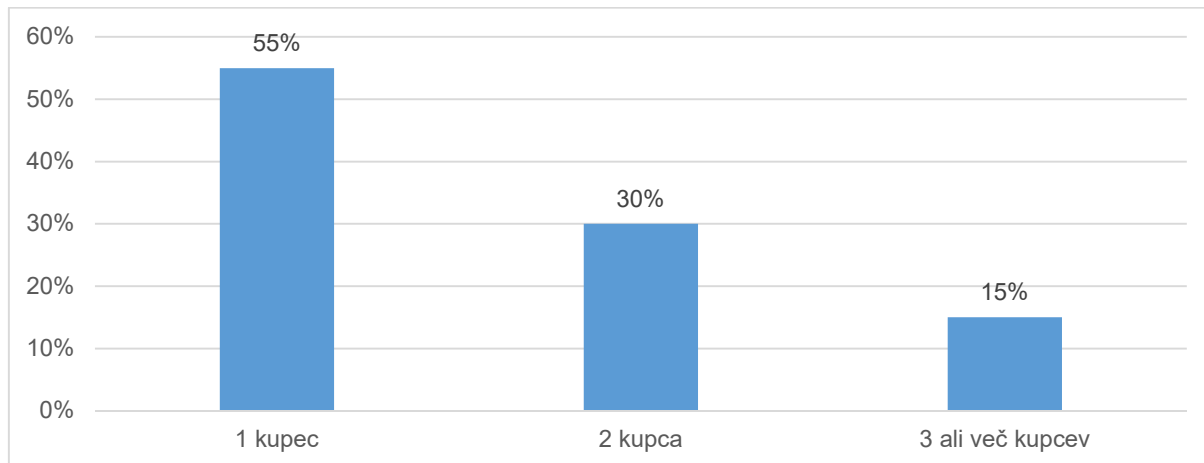
¹¹ Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin vodi podatke o rejcih prašičev na spletnem portalu VOLOS.

Graf 1: Največji kupci posameznega dobavitelja – rejca prašičev

Nadalje je bilo mogoče ugotoviti, da ima 55 % dobaviteljev le enega večjega kupca, 30 % jih ima dva (2) večja kupca, tri (3) ali več kupcev pa ima le 15 % dobaviteljev (Graf 2). Dobavitelje, ki večino prometa ustvarijo s samo enim večjim kupcem, to postavlja v razmerje velike ekonomske odvisnosti od posameznega kupca.

Graf 2: Število večjih kupcev posameznega dobavitelja – rejca prašičev

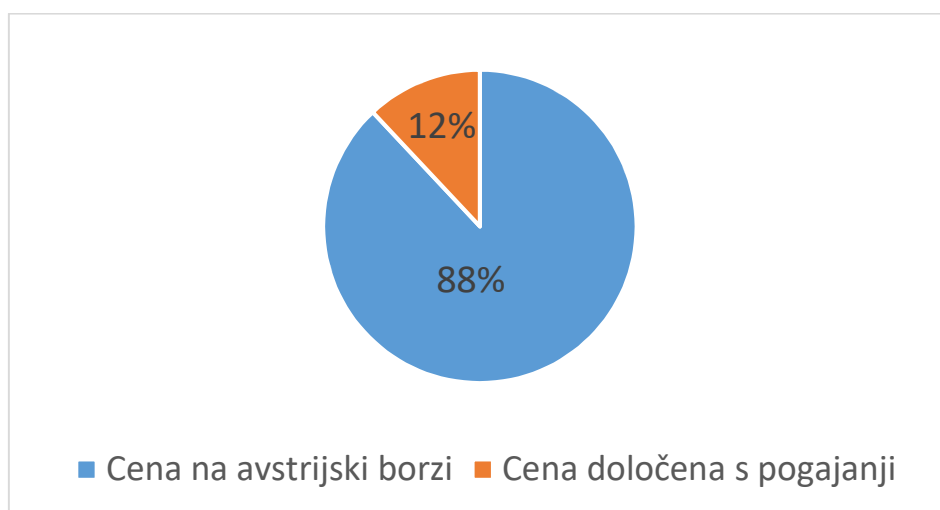
Le 28 % dobaviteljev – rejcev prašičev ima s svojim največjim kupcem sklenjeno pisno pogodbo. Ostalih 72 % rejcev pa je s kupci sklenilo le ustni dogovor. Med razlogi, zakaj nimajo sklenjenih pogodb, so rejci prašičev navedli, da sodelujejo že dalj časa in imajo medsebojno zaupanje, ali pa sodelujejo z več manjšimi kupci in v primeru, da nimajo pogodbe lahko izbirajo med ponudniki, ki so pripravljene ponuditi najvišjo ceno. Pri rejcih, ki poslujejo z zadrugami, so zadruge tiste, ki se pogajajo s klavnicami in kupci glede cene in ostalih določil odkupa. Rejci morajo na začetku leta zadrugam sporočiti le načrtovane količine prašičev za prodajo.

V zvezi s pogajanjem za sklenitev pogodb o dobavi prašičev je le 20 % rejcev prašičev navedlo, da se lahko enakovredno pogajajo glede pogodbenih pogojev s potencialnimi kupci. Po navedbah dobaviteljev – rejcev tipična pogajanja potekajo tako, da kupci določijo ceno, ki je dejansko avstrijska borzna cena

ter ostale pogodbene pogoje (npr. odbitki po teži 102 kg prašičev, datum odkupa, ipd.) tako, da pravih pogajanj v bistvu ni.

Pri 88 % dobaviteljev – rejcev je cena določena glede na ceno na avstrijski borzi – Steierfleisch in velja za kilogram tople polovice pitanih prašičev pri 56-odstotni mesnatosti (Graf 3). Cena se na borzi na novo ažurira vsako sredo v tednu. V Avstriji se za dobavitelje – rejce upošteva nova cena z naslednjim dnevom, se pravi s četrtkom. V Sloveniji pa po navedbah nekaterih dobaviteljev – rejcev, včasih prihaja do situacije, ko se na avstrijski borzi cena zviša, vendar višje cene kupci ne upoštevajo, ali pa jo upoštevajo z določenim časovnim zamikom.

Graf 3: Odstotek dobaviteljev – rejcev, pri katerih je cena s strani kupcev določena glede na ceno na avstrijski borzi (Steirefleisch)

4.2. Kupci/dobavitelji – zadruga in predelovalci

V Sloveniji je po vstopu v Evropsko unijo potekalo združevanje mesno-predelovalnih podjetij, zato je na trgu nastalo samo nekaj večjih podjetij, ki obvladujejo večino trga. Del trga zavzemajo tudi manjši mesarji, ki pa so prisotni predvsem v svojih lokalnih okoljih. Poslovno priložnost so videle tudi nekatere zadruga in so odprle svoje lastne mesnice, kjer prodajajo meso in mesne izdelke neposredno končnim potrošnikom. V Sloveniji sta prisotni tudi dve večji skupini, ki imata vzpostavljeno vertikalno verigo od reje prašičev do prodaje mesa in mesnih izdelkov in spadata med večja podjetja na področju prašičereje in svinjskega mesa.¹²

Predelovalci svinjskega mesa imajo gospodarsko interesno združenje (GIZ) Mesne industrije Slovenije, ki je gospodarsko interesno združenje slovenskih mesno predelovalnih podjetij, katerih osnovna dejavnost je proizvodnja in predelava mesa in mesnih izdelkov. Članice GIZ – a na segmentu rdečega mesa predstavljajo 90 % delež slovenske proizvodnje mesa, na segmentu belega mesa pa je njihov delež 100 %¹³.

¹² Pitanje prašičev na večjo težo in predelava mesa v izdelke posebne kakovosti:

https://www.kis.si/fi/docs/Prikazi_in_informacije/PI_285_Pitanje_prasicev_na_vecjo_tezo_in_predelava_mesa_v_.pdf, Kmetijski inštitut Slovenije, leta 2015

¹³ <http://giz-mi.si/clanice/>

Mesno predelovalna industrija raste nad povprečjem živilsko predelovalne industrije, vendar ima manjšo donosnost. Želi si stabilnih in zmernih donosov v mesno predelovalni panogi. Opazen je razvojni zagon v nekaterih mesno-predelovalnih obratih, investicije, trženjske aktivnosti in razvoj novih proizvodov.¹⁴

Odkup prašičev za zakol poteka preko zadrug ali neposredno s strani predelovalcev (mesno-predelovalna podjetja, mesarji). Zadruga odkupujejo prašiče predvsem od manjših rejcev, ki niso tako veščji pri pogajanjih s predelovalci. Zadruga večino prašičev prodajo naprej slovenskim predelovalcem s pribitkom na odkupno ceno, ki znaša okoli 2,5 %¹⁵. V določenih časovnih obdobjih, ko je povpraševanje po slovenskem mesu manjše in se pojavijo začasni viški prašičev, pa so zadruga primorane izvažati žive prašiče v avstrijske klavnice, kjer dobijo ob isti kakovosti za 10 centov nižjo ceno na kilogram, kot bi jo dobili na slovenskem trgu. Za predelovalce je v času nizkih odkupnih cen prašičev na trgu EU ceneje, če nabavijo konfekcijsko meso v drugih državah EU, kot če nabavijo domače prašiče.

Pri večjih rejcih prodaja poteka največkrat neposredno s predelovalci. Agencija je ugotovila, da imajo predelovalci z večino dobaviteljev sklenjene pogodbe o odkupu, ki vsebujejo tudi določila o okvirni količini in dinamiki odkupa, ter načinu določanja odkupnih cen. Osnova za določitev cene pri vseh predelovalcih je cena na avstrijski borzi. Dejanska višina plačila se nato določi upoštevaje ceno na avstrijski borzi ter pribitke ali odbitke glede na ugotovljeno količino, mesnatost in maso prašičev. Po navedbah predelovalcev se enaka določitev cene izvede ne glede na višek ali manko prašičev na trgu in naj ne bi prihajalo do manjšega odkupa ter posledično nižanja cen z njihove strani. Rejcih, ki nimajo pisnih pogodb s kupci, se lahko sami odločijo, komu bodo prodali prašiče in si v času, ko je manko prašičev na trgu, zagotovijo višjo ceno. V primeru viška prašičev pa imajo ti rejci težave s prodajo še posebej, če prašičev pravočasno ne prodajo in ti prerasejo idealno težo, s tem pa tudi padejo odkupne cene. Pri predelovalcih imajo prednost pri odkupu rejci, s katerimi imajo sklenjeno pisno pogodbo, z ostalimi pa se o odkupu dogovorijo glede na proste kapacitete v klavnici in ponudbo dobavitelja - rejca na podlagi vsakokratnega dogovora.

Predelovalci vključeni v predmetno raziskavo odkupujejo le prašiče vzrejene v Sloveniji, le eden izmed njih pa tudi izven Slovenije. Slednji z uvozom pokriva le dobrih 18% svojih potreb. Za predelovalce je namreč uvoz konfekcioniranega mesa (posamezni deli) cenejši in enostavnejši, zato se zato v večini primerov odločijo tudi za uvoz že delno predelanega mesa.

Predelovalci v preučevanem obdobju niso zaznali večjih motenj na trgu svinjskega mesa. So pa vseeno izpostavili, da so imeli nekoliko manjšo prodajo slovenskega svinjskega mesa zaradi epidemije COVID-19 in zaradi večjega uvoza svinjskega mesa s strani trgovskih verig neposredno od tujih dobaviteljev.

4.2.1 Gibanje nabavnih cen in količin prašičev

Podatki o cenah so pokazali, da so se nabavne cene prašičev na celotnem trgu EU zvišale za 7,61 %, na reprezentativnem trgu Republike Slovenije za 4,83 %, na avstrijski borzi za 0,61 %, pri v raziskavo vključenih predelovalcih in zadrugah pa so cene nižale za 2,39 % (Tabela 1). So pa bile odkupne cene prašičev na trgu Republike Slovenije skozi celotno proučevano obdobje za povprečno 13 % višje od povprečja na trgu Evropske unije in za 15 % višje od avstrijske borzne cene.

¹⁴ »Govedoreja nebrušen diamant slovenskega kmetijstva«: <https://novice.svet24.si/clanek/novice/slovenija/605b45f71f288/govedoreja-nebrusen-diamant-slovenskega-kmetijstva>, Svet24, dne 23. 3. 2021

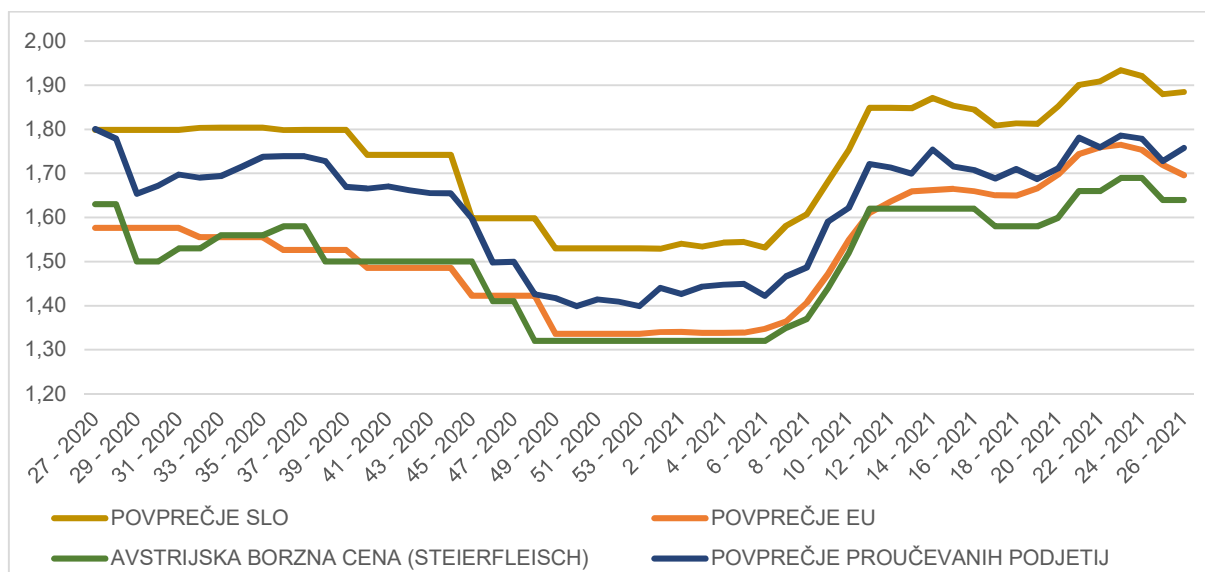
¹⁵ Kmetijska zadruga Radgona odkupi največ prašičev med zadrugami: <https://agrobiznis.finance.si/8946065/Kmetijska-zadruga-Radgona-odkupi-najvec-prasicev-med-zadrugami>, Finance, dne 20. 3. 2019

Tabela 1: Nabavne cene prašičev za zakol v evrih na kilogram

TEDEN V LETU	DATUM	POVPREČJE SLO	POVPREČJE EU	AVSTRIJSKA BORZNA CENA (STEIERFLEISCH)	POVPREČJE PROUČEVANIH PODJETIJ
27 - 2020	01.07.2020 - 05.07.2020	1,80	1,58	1,63	1,80
28 - 2020	06.07.2020 - 12.07.2020	1,80	1,58	1,63	1,78
29 - 2020	13.07.2020 - 19.07.2020	1,80	1,58	1,50	1,65
30 - 2020	20.07.2020 - 26.07.2020	1,80	1,58	1,50	1,67
31 - 2020	27.07.2020 - 02.08.2020	1,80	1,58	1,53	1,70
32 - 2020	03.08.2020 - 09.08.2020	1,80	1,56	1,53	1,69
33 - 2020	10.08.2020 - 16.08.2020	1,80	1,56	1,56	1,69
34 - 2020	17.08.2020 - 23.08.2020	1,80	1,56	1,56	1,72
35 - 2020	24.08.2020 - 30.08.2020	1,80	1,56	1,56	1,74
36 - 2020	31.08.2020 - 06.09.2020	1,80	1,53	1,58	1,74
37 - 2020	07.09.2020 - 13.09.2020	1,80	1,53	1,58	1,74
38 - 2020	19.09.2020 - 20.09.2020	1,80	1,53	1,50	1,73
39 - 2020	21.09.2020 - 27.09.2020	1,80	1,53	1,50	1,67
40 - 2020	28.09.2020 - 04.10.2020	1,74	1,49	1,50	1,67
41 - 2020	05.10.2020 - 11.10.2020	1,74	1,49	1,50	1,67
42 - 2020	12.10.2020 - 18.10.2020	1,74	1,49	1,50	1,66
43 - 2020	19.10.2020 - 25.10.2020	1,74	1,49	1,50	1,66
44 - 2020	26.10.2020 - 01.11.2020	1,74	1,49	1,50	1,66
45 - 2020	02.11.2020 - 08.11.2020	1,60	1,42	1,50	1,60
46 - 2020	09.11.2020 - 15.11.2020	1,60	1,42	1,41	1,50
47 - 2020	16.11.2020 - 22.11.2020	1,60	1,42	1,41	1,50
48 - 2020	23.11.2020 - 29.11.2020	1,60	1,42	1,32	1,43
49 - 2020	30.11.2020 - 06.12.2020	1,53	1,34	1,32	1,42
50 - 2020	07.12.2020 - 13.12.2020	1,53	1,34	1,32	1,40
51 - 2020	14.12.2020 - 20.12.2020	1,53	1,34	1,32	1,41
52 - 2020	21.12.2020 - 27.12.2020	1,53	1,34	1,32	1,41
53 - 2020	28.12.2020 - 03.01.2021	1,53	1,34	1,32	1,40
1 - 2021	04.04.2021 - 10.01.2021	1,53	1,34	1,32	1,44
2 - 2021	11.01.2021 - 17.01.2021	1,54	1,34	1,32	1,43
3 - 2021	18.01.2021 - 24.01.2021	1,53	1,34	1,32	1,44
4 - 2021	25.01.2021 - 31.01.2021	1,54	1,34	1,32	1,45
5 - 2021	01.02.2021 - 07.02.2021	1,54	1,34	1,32	1,45
6 - 2021	08.02.2021 - 14.02.2021	1,53	1,35	1,32	1,42
7 - 2021	15.02.2021 - 21.02.2021	1,58	1,36	1,35	1,47
8 - 2021	22.02.2021 - 28.02.2021	1,61	1,41	1,37	1,49
9 - 2021	01.03.2021 - 07.03.2021	1,68	1,47	1,44	1,59
10 - 2021	08.03.2021 - 14.03.2021	1,75	1,55	1,52	1,62
11 - 2021	15.03.2021 - 21.03.2021	1,85	1,61	1,62	1,72
12 - 2021	22.03.2021 - 28.03.2021	1,85	1,64	1,62	1,71
13 - 2021	29.03.2021 - 04.04.2021	1,85	1,66	1,62	1,70
14 - 2021	05.04.2021 - 11.04.2021	1,87	1,66	1,62	1,75
15 - 2021	12.04.2021 - 18.04.2021	1,85	1,66	1,62	1,72
16 - 2021	19.04.2021 - 25.04.2021	1,85	1,66	1,62	1,71
17 - 2021	26.04.2021 - 02.05.2021	1,81	1,65	1,58	1,69
18 - 2021	03.05.2021 - 09.05.2021	1,81	1,65	1,58	1,71
19 - 2021	10.05.2021 - 16.05.2021	1,81	1,67	1,58	1,69
20 - 2021	17.05.2021 - 23.05.2021	1,85	1,70	1,60	1,71
21 - 2021	24.05.2021 - 30.05.2021	1,90	1,74	1,66	1,78
22 - 2021	31.05.2021 - 06.06.2021	1,91	1,76	1,66	1,76
23 - 2021	07.06.2021 - 13.06.2021	1,93	1,77	1,69	1,79
24 - 2021	14.06.2021 - 20.06.2021	1,92	1,75	1,69	1,78
25 - 2021	21.06.2021 - 27.06.2021	1,88	1,72	1,64	1,73
26 - 2021	28.06.2021 - 30.06.2021	1,89	1,70	1,64	1,76
	SPREMEMBA	4,83%	7,61%	0,61%	-2,39%

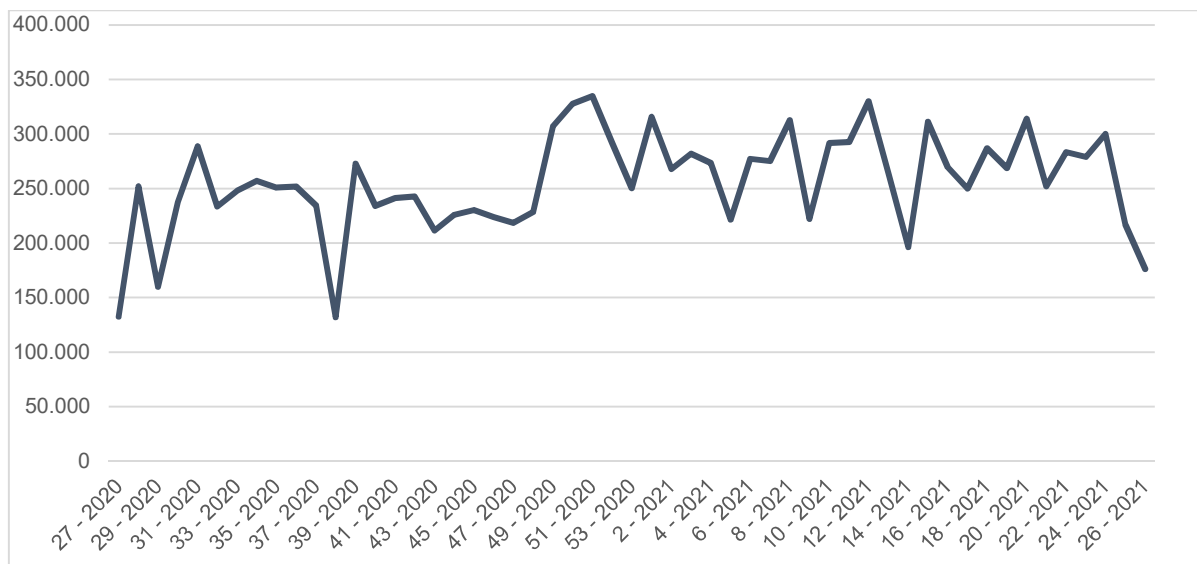
Podatki o gibanju nabavnih cen kažejo na sezonsko korelacijo med različnimi odkupnimi cenami prašičev (Graf 4). Agencija predvideva, da v zimskih mesecih zaradi manjše porabe s strani potrošnikov nabavne cene padejo, nato pa se do poletja postopoma ponovno dvignejo.

Graf 4: Gibanje nabavnih cen prašičev za zakol v evrih na kilogram

Agencija je preverila tudi gibanje nabavnih količin prašičev (Graf 5). Na podlagi zbranih podatkov je razvidno, da so se odkupne količine povečevale skozi celotno obdobje, opazen je le padec na koncu proučevanega obdobja. Eden izmed predelovalcev je izpostavil, da so na podlagi izkušenj iz preteklih let zaznali, da je v prvi in drugi četrtini leta na trgu prevelika ponudba prašičev in nastajajo tržni viški. To posledično pomeni preraščanje in slabšo kvaliteto prašičev in s tem tudi nižje odkupne cene. V tretji in četrti četrtini leta pa se na določena krajša obdobja pojavi tudi pomanjkanje prašičev. Na to pa naj bi vplivalo predvsem neenakomerno vhlavljanje oz. neenakomeren časovni interval reje.

Graf 5: Gibanje nabavnih količin prašičev za zakol preučevanih podjetij v kilogramih

4.3. Kupci – trgovske verige

V Sloveniji ima šest (6) največjih trgovski verig skupaj več kot 80 % tržnega deleža¹⁶ (trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah, ki trgujejo pretežno z živili¹⁷). Od tega so tri (3) klasične trgovske verige in tri (3) diskontne trgovske verige. Med klasične spadajo Mercator, Spar in Tuš, med diskontne pa Hofer, Lidl in Eurospin. Za primerjavo - v Nemčiji imajo štiri (4) največje trgovske verige skupaj 85% tržnega deleža,¹⁸ preko trgovskih verig pa se proda 75 % vse hrane.

Nepakirano sveže svinjsko meso imajo v svoji ponudbi (mesnici) le klasične trgovske verige v svojih večjih trgovskih centrih, medtem ko diskontne trgovske verige ponujajo le pakirano sveže svinjsko meso. Sveže (pakirano in nepakirano) svinjsko meso klasični in diskontni trgovci kupujejo tako od slovenskih kot tujih dobaviteljev. Slovenski dobavitelji jim dobavljajo svinjsko meso slovenske in tuje reje. Trgovske verige kupijo okoli 30 % svežega svinjskega mesa slovenske reje in 70% tuje reje. Odstotek svežega svinjskega mesa slovenske reje se pri različnih trgovskih verigah razlikuje in se giblje med 10 % in 60 %.

Nekateri predelovalci so izpostavili, da trgovske verige preko tujih dobaviteljev raje nabavijo svinjsko meso tuje reje po nižji ceni, zato imajo (kljub le okoli 30 % samooskrbi s svinjskim mesom v Sloveniji), pogosto težave s prodajo svinjskega mesa slovenske reje. V zadnjih obdobju trgovske verige veliko denarja namenjajo promociji lokalne hrane, pa imajo kljub temu pridelovalci in predelovalci težavo s prodajo vsega svinjskega mesa slovenske reje preko trgovskih verig. Rejci izpostavljajo, da bi morali predelovalci in trgovske verige pristati na vodenje in redno objavljane masnih bilanc. Po njihovem mnenju bi bile masne bilance dober kontrolni mehanizem, ki bi pri svežem mesu in mesnih izdelkih preprečil zlorabe o izvoru, ceni in količini mesa slovenske reje. Na drugi strani trgovske verige trdijo, da se trudijo odkupiti vso meso slovenske reje, vendar se morajo hkrati prilagoditi zahtevam kupcev, ki so veliko bolj dovzetni na nižjo ceno, kot na izvor mesa.

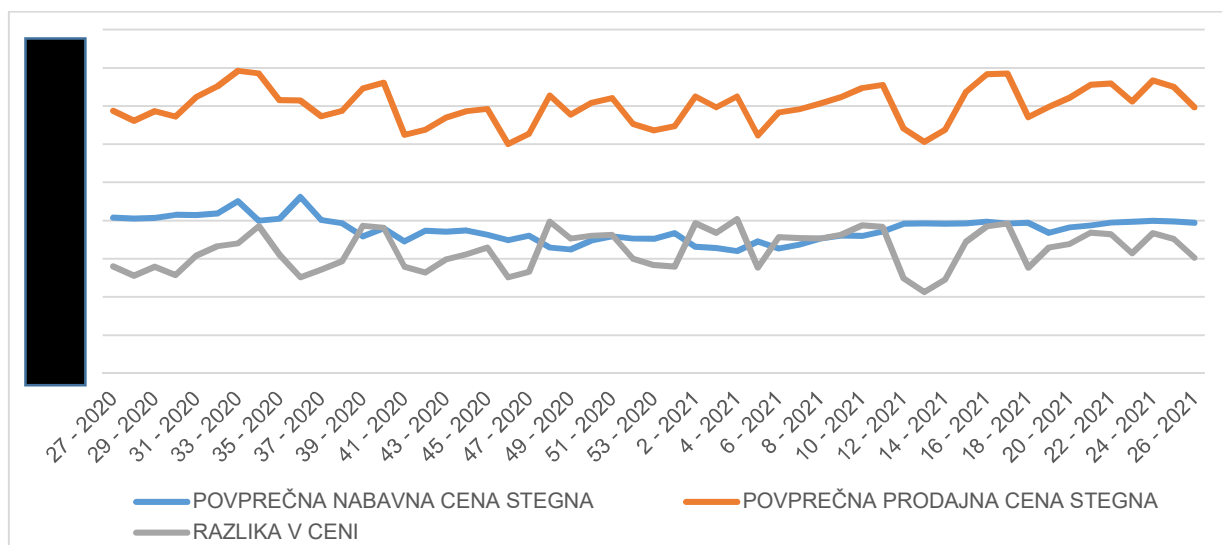
Povprečne nabavne in prodajne cene trgovskih verig za najbolj prodajane dele svežega mesa (stegno, pleča, vrat) slovenske reje se skozi preučevano obdobje niso opazneje spreminjale (Graf 6, Graf 7 in Graf 8). Opazen je rahel padec nabavnih cen v zimskih mesecih (enak trend je Agencija zasledila že pri padcu cen prašičev za zakol, kjer so cene v zimskih mesecih padle za 20% - Tabela 1). Razlika med nabavno in prodajno ceno vseh preučevanih trgovskih verig je najvišja pri svežem svinjskem stegnu, kjer se v povprečju giblje med [redacted] in je v zimskih mesecih višja kot v poletnih. Najnižja razlika v ceni je pri svežem svinjskem vratu.

¹⁶ 6 največjih slovenskih trgovcev: <http://www.gen-evs.si/6-najvecjih-slovenskih-trgovcev/>, Gen EVS, 1. 10. 2020

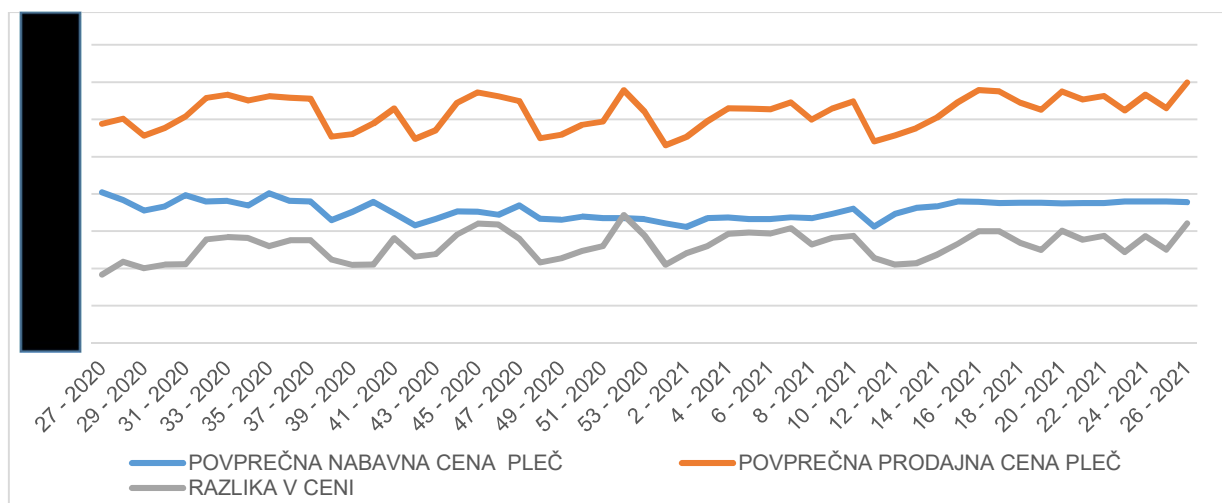
¹⁷ <https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dejavnosti/trgovina-na-drobno-v-nespecializiranih-prodajalnah-pretežno-z-zivilii/>

¹⁸ Ranking of the largest food retailers in Germany by sales (2020): <https://ecommerceinstitut.de/news/ranking-of-the-largest-food-retailers-in-germany-by-sales-2020/>, eCommerce Institut Köln, 8. 7. 2021

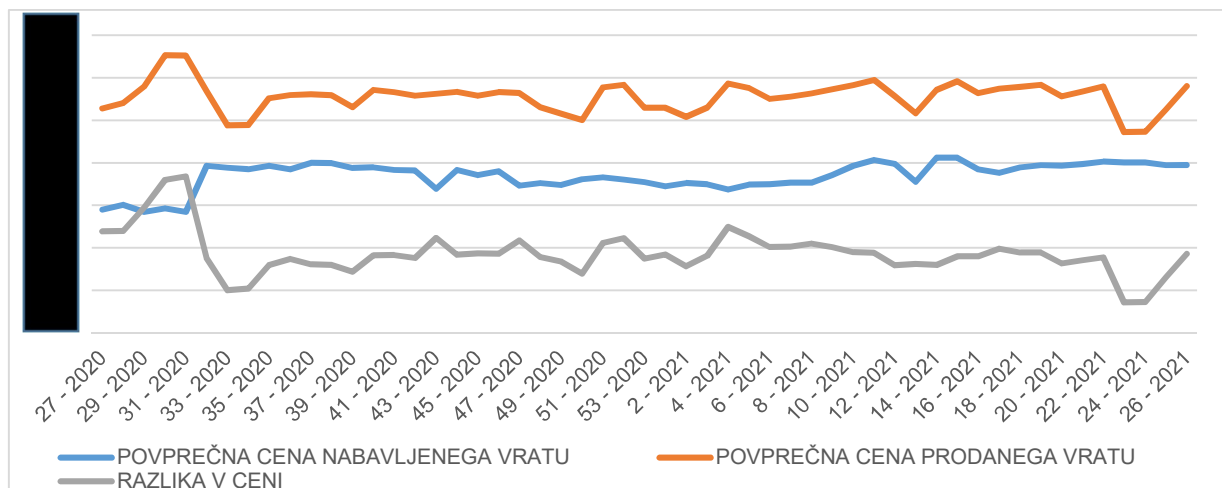
Graf 6: Nabavne in prodajne cene trgovskih verig za svinjsko stegno slovenske reje

Graf 7: Nabavne in prodajne cene trgovskih verig za svinjsko pleče slovenske reje

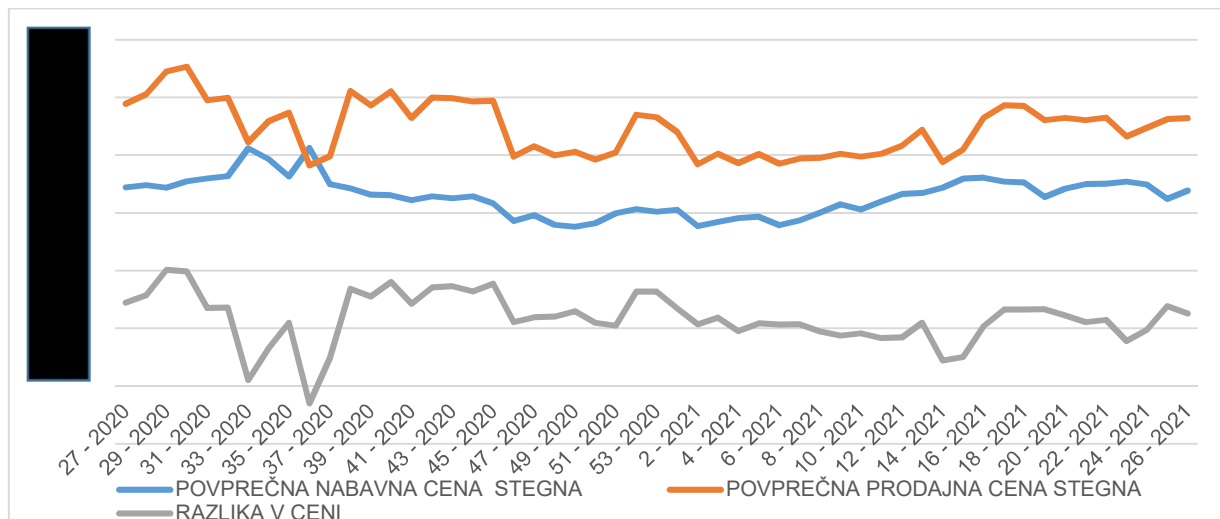

Graf 8: Nabavne in prodajne cene trgovskih verig za svinjski vrat slovenske reje

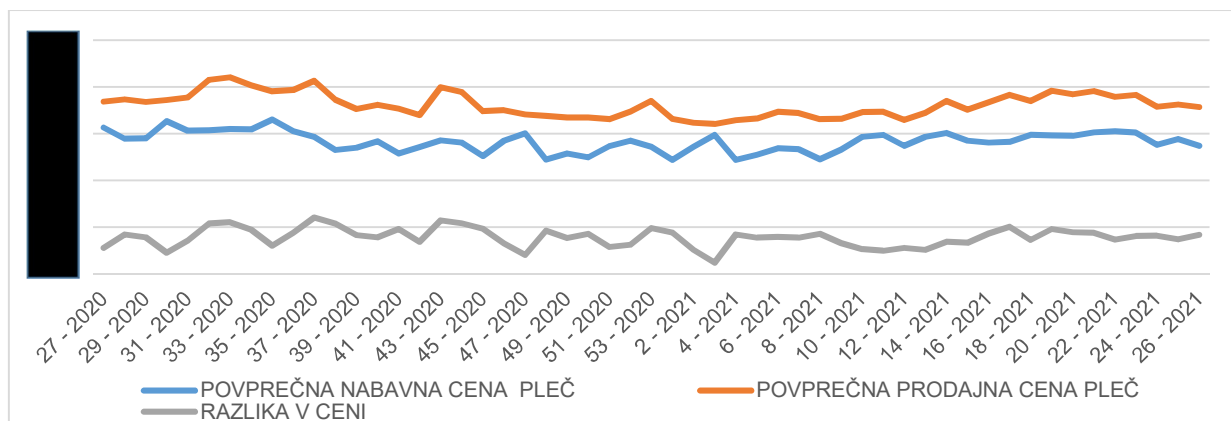

Primerjava nabavnih in prodajnih cen za sveže svinjsko meso tuje reje kaže, da je cena svežega svinjskega mesa tuje reje povprečno [redacted] nižja od cen svežega mesa slovenske reje, nižje so tudi prodajne cene za povprečno [redacted] (Graf 9, Graf 10, Graf 11). Pri svinjskem mesu tuje reje so manjše razlike v ceni med nabavno in prodajno ceno kot pri svinjskem mesu slovenske reje. Glede na navedeno ima odločitev trgovskih verig za nakup svinjskega mesa tuje reje ekonomsko logiko, ki pa ni v skladu s njihovim poudarjanjem višje kakovosti in pozitivnih učinkov lokalno pridelane hrane.

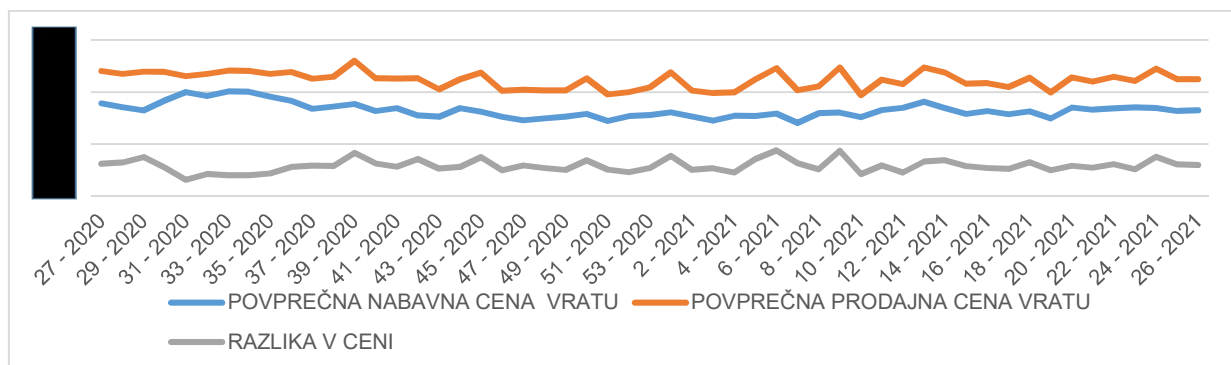
Graf 9: Nabavne in prodajne cene trgovskih verig za svinjsko stegno tuje reje

Graf 10: Nabavne in prodajne cene trgovskih verig za svinjsko pleče tuje reje

Graf 11: Nabavne in prodajne cene trgovskih verig za svinjski vrat tuje reje

5. NEDOVOLJENA RAVNANJA

ZKme-1 v 23. točki tretjega odstavka 61f. člena določa, da je nedovoljeno ravnanje neizpolnjevanje obveznosti glede pisne oblike pogodbe, sklenitve pogodbe pred dobavo blaga in obveznih sestavin pogodbe iz 61.g člena ZKme-1. Agencija je ugotovila, da so pisne pogodbe, ki jih predelovalci in zadruga sklepajo z rejci, večinoma tipske, za vse rejce veljajo tako enake cene, pogoji odkupa, ipd. Večina kupcev pa posluje brez pisne pogodbe, ko promet med kupcem in dobaviteljem v posameznem koledarskem letu preseže 15.000 evrov. Nekateri pridelovalci so izpostavili, da posamezni rejci ne želijo sklepati pisnih pogodb in raje na trgu izberejo kupce z višjo odkupno ceno. Obveznost sklenitve pogodbe pa je na strani kupcev.

Pri pregledu prejetih pisnih pogodb je Agencija ugotovila, da veliko pogodb ne vsebuje eno ali več obveznih sestavin. Najpogostejše manjka okvirna vrednost prometa, okvirna količina blaga, okvirni časovni razpored blaga, ter pravila, ki se uporabljajo v primeru višje sile. Dobavitelji – rejci, ki poslujejo z manjšimi kupci (preprodajalci, mesari), nimajo pogodb in delajo na zaupanju. Takšni rejci pa dosegajo tudi višje odkupne cene, vendar so omejeni pri širjenju pridelave.

Kar zadeva nedovoljeno ravnanje neprevzemanja dogovorjenih količin in prekinitve naročil posameznega blaga ali bistveno zmanjšanje naročila brez predhodnega pisnega obvestila v roku, določenem v pogodbi, pri čemer rok ne sme biti določen neprimerno (12. in 17. točka tretjega odstavka 61f. člena ZKme-1), je Agencija na podlagi odgovorov nekaterih rejcev ugotovila, da prihaja, do nepravočasnega odkupa prašičev, ko ti dosežejo optimalno težo (120 kilogramov). Zaradi specifičnosti reje prašičev, je pravi čas odkupa zelo pomemben, saj vpliva na razmerje med odkupno ceno in stroški reje. Po preraščanju optimalne teže kupci zahtevajo cenovne odbitke (cene mesa preraščenih prašičev pa po trditvah rejcev niso v trgovini nič cenejše). Do težav pri odkupu pride predvsem takrat, ko je na evropskem trgu višek prašičev in odkupne cene padejo. Zato se predelovalci raje odločijo za nakup konfekcijskega mesa iz tujine. Agencija to pripisuje odsotnosti pisnih pogodb, saj bi bila zavezujoča določila v pogodbah glede časovnega razporeda nakupa takšna tveganja zmanjšala.

V pogodbah, ki jih je Agencija preverila, je določena letna dinamika / količina odkupa prašičev, glede na zgoraj navedeno, bi bila primernejša mesečna oziroma tedenska dinamika odkupa. Še v slabšem položaju so rejci brez pogodb, saj so prepuščeni trenutnim razmeram na trgu. V primeru manjka prašičev na trgu so sicer v boljšem položaju kot tisti s pogodbami, saj lahko iztržijo višje cene, vendar je pomembnejša stabilnost odkupa skozi daljše časovno obdobje. Nekateri predelovalci so v izpostavili da se v primeru viška ponudbe potrudijo in odkupijo vso količini prašičev od rejcev s katerimi imajo pogodbe.

V zvezi z nedovoljenim ravnanjem plačila blaga, ki ni bilo prodano v času trajanja akcije, po nabavnih akcijskih cenah (8. točka tretjega odstavka 61f. člena ZKme-1) so nekateri dobavitelji izpostavili, da se v času akcijskih prodaj svinjskega mesa in mesnih izdelkov predvidene količine v akcijah korigirajo, kar pomeni, da se glede na zunanje vplive nabavne količine povečajo ali zmanjšajo. Nobeden izmed dobaviteljev pa ni izpostavil nedovoljeno ravnanje plačila blaga, ki ni bilo prodano v času trajanja akcije, po nabavnih akcijskih cenah.

Kupci prašičev in svinjskega mesa (zadruga, predelovalci, trgovske verige) se v večini držijo zakonskih plačilnih rokov (11. točka tretjega odstavka 61f. člena ZKme-1). En izmed kupcev ima pogodbeno določilo, ki omogoča plačilo pred zakonskim plačilnim rokom (9. točka tretjega odstavka 61f. člena ZKme-1). Predčasno plačilo izvede le na zahtevo rejca, pri tem zaračuna obresti za predčasno plačilo računa (zmanjšanje plačila za obresti, določenimi v pogodbi).

Kot je razvidno iz odgovorov rejcev so možnosti pogajanja o pogodbenih pogojih s kupci zelo omejene. Vsi rejci, ki so sodelovali v raziskavi imajo le enega večjega kupca. V tem primeru obstaja velika verjetnost izkoriščanja boljšega pogajalskega položaja in s tem pojava nedovoljenih ravnanj.

6. ZAKLJUČEK

Raziskava trga svinjskega mesa v povezavi z nedovoljenimi ravnanji v verigi preskrbe s hrano ni pokazala večje prisotnosti nedovoljenih ravnanj kot v drugih panogah. Najpogostejša nedovoljena ravnanja so poslovanje brez pisne pogodbe, v pogodbah manjkajo obvezne sestavine pogodb, neprevzemanje dogovorjenih količin. Kupci (zadruga, predelovalci in trgovske verige) se v večini držijo zakonsko določenih plačilnih rokov. V primerih ko pride do viška ponudbe prašičev, rejci s pravočasno sklenjenimi pogodbami nimajo težav pri prodaji. Na drugi strani se rejci brez pogodb soočajo s težavo pri prodaji.

Pojavnost nedovoljenih ravnanj v verigi preskrbe s hrano na področju svinjskega mesa je pogostejša pri poslovnih odnosih, ki niso pogodbeno urejeni. Razlogi za odsotnost pisnih pogodb niso vedno na strani kupcev. Nemalokrat so za to krivi rejci sami, saj se ne želijo pogodbeno vezati na kupce, temveč špekulirajo da bodo lahko kasneje iztržili ugodnejše finančne koristi. V poslovnih odnosih med predelovalci in trgovskimi verigami so vsi poslovni odnosi urejeni s pogodbami.

Večina rejcev prašičev in predelovalcev svinjskega mesa se po lastnem mnenju ne srečujejo z nedovoljenimi ravnanji iz ZKme-1. Vendar Agencija na podlagi vseh zbranih podatkov sklepa, da so kljub temu prisotna, saj se dobavitelj vedno ne zavedajo, kdaj gre za nedovoljena ravnanja s strani kupcev in jih zato ne prepoznajo. V nekaterih primerih pa ne želijo prijaviti nedovoljena ravnanja, saj v tem primeru tvegajo prekinitev poslovanja s kupcem.

Glede na navedbe o nizkih odkupnih cenah in količinskih presežkih svinjskega mesa je Agencija preverila tudi gibanje cen in količin prašičev, ter svinjskega mesa. Cena je v vseh pogodbah, ki jih je preverila Agencija, določena z avstrijsko borzno ceno. Spremembe cene so vsako sredo v tednu objavljene na spletni strani <https://steirerfleisch.at/marktpreise/>. Podatki o cenah kažejo, da so se odkupne cene prašičev zvišale na trgu EU, trgu Republike Slovenije in avstrijski borzi. Odkupne cene prašičev na trgu Republike Slovenije so skozi celotno preučevano obdobje višje od povprečja na trgu EU in tudi od avstrijske borzne cene. Nabavne in prodajne cene trgovskih verig za najbolj prodajane dele svežega mesa slovenske reje se skozi preučevano obdobje niso opazneje spreminjale. Pri odkupnih cenah prašičev in svinjskem mesu je opazen rahel padec cen v zimskih mesecih, ki pa se kasneje spet dvignejo. Odkupne količine prašičev in svinjskega mesa so se skozi celotno opazovano obdobje povečevale. So pa rejci in predelovalci povedali, da se v določenih časovnih obdobjih pojavijo tržni viški prašičev, kar posledično pomeni preraščanje in nižjo odkupno ceno prašičev (predvsem v prvi in drugi četrtini leta).